

Forfatter: Martensen, Hans Lassen

Titel: BREV TIL: Laub, Hardenack Otto Conrad FRA: Martensen, Hans Lassen (1861-12-10)

Citation: Martensen, Hans Lassen: "BREV TIL: Laub, Hardenack Otto Conrad FRA: Martensen, Hans Lassen (1861-12-10)", i *Biskop Otto Laubs Levnet - En livsskildring i breve (2. bind)*, Karl Schönbergs Forlag, s. 76. Onlineudgave fra Danmarks Breve: <https://tekster.kb.dk/text/letters-002252230-002-shoot-L0022522300020021.pdf> (tilgået 13. juli 2024)

Anvendt udgave: Biskop Otto Laubs Levnet - En livsskildring i breve (2. bind)

Ophavsret: Materialet er fri af ophavsret. Du kan kopiere, ændre, distribuere eller fremføre værket, også til kommercielle formål, uden at bede om tilladelse. Husk dog altid at kreditere ophavsmanden.

[Læs Public Domain-erklæringen](#)

Fra Martensen til Laub
Kbhvn. 10. Decbr. 1861

Tak for Deres Meddelelse til Ministeriet. Jeg frygter desværre, at ikke alle Biskopper ville afgive en for mig saa gunstig Erklæring, hvilket Ministeren da vil kunne benytte for at afslaae Sagen, for hvilken han, som jeg ventede, ikke er gunstig stemt. Det er efter min Overbeviisning Skade; thi jeg troer, at det er ad denne Vei, at noget Organisk vil kunne fremkomme.

Men ikke mindre Tak for Deres høist interessante og indholdsrige Brev om Rothes Ethik. Gid De oftere vilde skrive mig saadanne Breve; thi i den Eensomhed, s. 77i hvilken jeg befinder mig med mit Tankearbeide, er det mig saare velgjørende at modtage saadanne Impulser og Fermenta. Jeg finder, at De i alt Væsentligt har truffet, hvad ogsaa jeg anseer for Feilen ved dette forøvrigt i saa mange Henseender udmærkede Værk.

Saaledes maa jeg ganske samstemme med, hvad De siger om Rothes Opfatning af det Sædelige og det Religieuse. Eenheden af Religion og Sædelighed, den religieuse Sædelighed som saadan kommer tilkort. Vistnok maa det indrømmes, at Sædelighedens Verdensmomenter, Sædeligheden i den kosmiske Sphære, eller i Forhold til kosmiske Formaal, har en relativ Selvstændighed, og ikke er eller skal være umiddelbar religieus = Kunst = Videnskab = det borgerlige Liv o.s.v. Just fordi Guds Rige vil være det frie Kjærlighedsrige, har Gud indrømmet et relativ selvstændigt Humanitetens Rige, der dog bør have sit sidste Princip i Religionen, og sit sidste Maal i sin teleologiske Henførelse til Gud eller til den religieuse Eenhed med Gud. Men hos Rothe bliver Religionen ikke Princip, den religieuse Sædelighed ikke det Første, men snarere Afslutningen og Kjernen af den reent humane Sædelighed, der udarbejder sit eget Rige. Grundfeilen fmdr jeg allerede i hans Begreb om det Ethiske, hvilket han ligesom Schleiermacher bestemmer som Fornuftens Herredømme over Naturen. Dette er ganske det antike Begreb om det Sædelige; men naar det optræder med den Fordring at være det Hele, er det hedensk og i denne sin Abstraction fra det Religieuse indesluttet under Synd, idet Forholdet til Gud er udeladt. Det første og store Bud er dog det gamle: Du skal elske Herren din Gud af dit ganske Hjerter o.s.v., og fra gammel Tid har den christelige Theologi bestemt „Kjærligheden s. 78til Gud“ som Ethikens altbestemmende Tanke. Hverken den første eller den anden Adams Sædelighed kunne vi tænke os anderledes end som den hellige Kjærlighed i dens Eenhed med den hellige Lydighed. For Rothe derimod synes det første Bud at være: Gjører Eder Jorden underdanig. Men man maa erindre, at Mennesket, som modtager dette Bud, allerede staaer i Lydigheds og Kjærligheds Forholdet til Gud, og derfor skal modtage sit Herredømme over Naturen som et Lehn af Gud og udføre Alt ἐκ δοῦν θεοῦ. Skjøndt Rothe vistnok taler baade smukt og christeligt om Kjærligheden til Gud og Christus, falder dette dog i det Hele meget kort og magert ud. Det er netop derom man vilde høre noget Udførligere, ligesom man ogsaa vilde lære Noget om, hvorledes dette nu skal gennemføres under Verdenslivets concrete Forhold; men her lades man i Stikken. Er man kommen udenfor de religieuse Paragrapher bevæger det Sædelige sig i sin egen Autonomi.

Det Eensidige i Rothes Ethik viser sig ogsaa i hans Inddeling, idet han efter Schleiermachers filosofiske Ethik deler Læren om Samfundsformaalene i Dydslære og Pligtlære, en Inddeling, som dog Schleiermacher selv har forladt i sin christelige Ethik. Denne Inddeling stemmer ogsaa langt mere med den antike Tankegang. Christendommen begynder med at udrydde Mennesket af den hele borgerlige Retfærdighed, begynder med Loven som Tugtemester til Christum. Jeg maa i den Henseende ganske fastholde den Typus, jeg har opstillet i mit lille Grundrids af Moralphilosophien, om den end maa udføres langt dybere, end i hin flygtige Skizze. Den første Deel af min christelige Ethik handler om Loven og Synden, den anden om Christi Efterfølgelse, der altsaa s. 79overveiende afhandler den individuelle Sædelighed, og hvor netop dennes religieuse Charakter søges udviklet; den tredje Deel handler om Guds Rige og det menneskelige Samfund. Jeg maa fastholde denne Inddeling som den rette. Den er grundet i Protestantismens Lære om Lov og Evangelium.

Hvad angaaer den speculativ-dogmatiske Grundanskuelse hos Rothe, da er det ogsaa min Overbeviisning, at han mangler den immanente Trinitet. Hans Gud har ikke det rette Liv ad intra; derfor kan Mennesket heller ikke faae det rette Liv ad intra i Forhold til Gud; ligesom hans Gud strax bliver udadvendt, saaledes bliver Mennesket strax udadvendt i det Kosmiske, istedetfor at faae en grundig Centralisering i Gud og derfra at beherske sit periferiske Liv. I dogmatisk Henseende kan bemærkes, at Rothe har to fatale Nødvendigheder i sit System. Den første er Skabelsens Nødvendighed. Gud nødes fra Evighed af til at sætte Materien, for at have et Andet, hvortil han kan staae i Forhold, og han er kun fri i sin demiurgiske Virksomhed som successiv forklarende Materien til Aand. Den anden Nødvendighed er Syndens. Her er uovervunden Pantheisme. Med alt det Fortræffelige hos Rothe hører hans System dog kun til Overgangsbevægelsen fra Pantheisme til den christelige Theisme, til hvilken sidste han ikke i Sandhed er trængt igjennem.

Tag tiltakke, kjære Biskop Laub, med dette flygtigt Henkastede. Rothe vilde ikke være tilfreds dermed og have Meget at bemærke; og dersom jeg skrev en Recension, maatte jeg vistnok sikkre mig ved nærmere Udviklinger og Bestemmelser. Dog troer jeg, at De vil forstaae min Mening, efterdi vi mødes i samme Betragtning. I s. 80hans 3die Bind finder man det meest Tilfredsstillende, en Rigdom af etiske Tanker og lagttagelser; men, som sagt, hvad man netop og fremfor Alt vil have i en christelig Ethik, kommer tilkort.

Martensen, Hans Lassen, *Biskop Otto Laubs Levnet - En livsskildring i breve (2. bind)*,

Deres af Hjertet hengivne H. Martensen.